

WIESŁAW PARTYKA* – LUBLIN

BRACTWA RELIGIJNE W DIECEZJI LUBELSKIEJ W XIX WIEKU. STAN LICZBOWY

Bractwa religijne pojawiły się już w okresie wczesnośredniowiecznym jako jedna z form wzmacniania pobożności¹. Zakładano je zazwyczaj przy klasztorach i kościołach a opiekę duchową nad ich członkami sprawował kapłan. W Polsce bractwa religijne pojawiły się w XIII wieku – początkowo na Śląsku, a z czasem i na pozostałych terenach². Na Lubelszczyźnie pierwsze bractwa pojawiają się pod koniec XIV stulecia³. W okresie przedrozbiorowym na ziemiach polskich funkcjonowało około 80 typów bractw, w większości dewocyjnych, z których największą grupę stanowiły bractwa maryjne (przede wszystkim różańcowe)⁴. Na Lubelszczyźnie, a dokładniej w archidiakonacie lubelskim, wchodzącym w skład diecezji krakowskiej, w okresie przedrozbiorowym funkcjonowały 174 bractwa. Największą grupę stanowiły bractwa związane z kultem maryjnym⁵. Koniec wieku XVIII przyniósł bardzo wiele zmian. Trudna sytuacja gospodarcza i polityczna kraju stała się jedną z przyczyn słabnięcia ruchu brackiego, a wręcz upadku wielu bractw. Wiele bractw zostało zniesionych na skutek kasaty zakonu jezuitów, natomiast na terenach wcielonych do zaboru austriackiego, na skutek reform józefińskich w 1783 roku, nakazano rozwiązanie bractw i przekazanie ich majątków na jedno stowarzyszenie – Bractwo Czynnej Miłości Bliźniego⁶. W podobnym duchu

---

* Wiesław Partyka – dr pedagogiki, adiunkt w Katedrze Historii Wychowania i Opieki Społecznej, Wydział Nauk Społecznych KUL, e-mail: jezowe@kul.lublin.pl

¹ K. Kuźmiak, Bractwa kościelne, w: *Encyklopedia katolicka*, Lublin 1985, t. 2, kol. 1013.

² Więcej na temat bractw m.in. w: B. Kumor, *Kościelne stowarzyszenia świeckich na ziemiach polskich w okresie przedrozbiorowym*, „Prawo Kanoniczne”, 10 (1967) nr 1-2, s. 289-356; S. Litak, *Bractwa religijne w Polsce przedrozbiorowej. Rozwój i problematyka*, „Przegląd Historyczny”, 88 (1997) z. 3-4, s. 499-523; J. Flaga, *Bractwa religijne w Rzeczypospolitej w XVII i XVIII wieku*, Lublin 2004.

³ J. Flaga, *Bractwa religijne w archidiakonacie lubelskim do końca XVIII wieku*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” (dalej: ABMK), 42 (1981) s. 295, 316-317.

⁴ Litak, *Bractwa*, s. 518-519; J. Flaga, *Bractwa religijne w archidiakonacie lubelskim*, s. 329.

⁵ Flaga, *Bractwa religijne w archidiakonacie lubelskim*, s. 328-330.

⁶ Kuźmiak, *Bractwa*, kol. 1015.

miała przebiegać reforma prymasa M. J. Poniatowskiego, który propagując ideę Bractw Miłosierdzia dążył do inkorporacji dotychczasowych bractw dewocyjnych i ich funduszy do jednego bractwa, które miałyby zajmować się działalnością charytatywną i oświatową. Chodziło tutaj przede wszystkim o przejęcie majątku tych bractw, ponieważ one same nie ulegały rozwiązaniu i nadal mogły zachować swój charakter i nabożeństwo⁷. Kolejne rozbiory, całkowita utrata niepodległości i represyjne działania władz zaborczych wobec Kościoła i wszelkiego rodzaju stowarzyszeń o charakterze społecznym doprowadziły do dalszego upadku dotychczasowych bractw religijnych.

Przełom XVIII/XIX wieku obok wielu zmian politycznych był dla Lubelszczyzny również okresem zmian w organizacji Kościoła. 23 IX 1805 roku papież Pius VII bullą *Quemadmodum Romanorum Pontificum* utworzył w ramach metropolii lwowskiej diecezję lubelską, w skład której weszły tereny należące wcześniej do diecezji chełmskiej (7 dekanatów), łuckiej (4 dekanaty), płockiej (3 dekanaty) i poznańskiej (3 dekanaty)⁸. W ciągu kilkunastu kolejnych lat granice nowej diecezji na skutek wojen i przesunięć granic ulegały zmianom, aż do czasu utworzenia w 1815 roku Królestwa Polskiego. Wówczas to diecezję lubelską postanowiono ograniczyć do województwa o tej samej nazwie, co zostało zaaprobowane przez Stolicę Apostolską w 1818 roku⁹. Diecezja lubelska w takich granicach przetrwała do 1867 roku, kiedy to ukazem cara Aleksandra II skasowana została diecezja janowska (podlaska) a jej terytorium w całości zostało włączone do diecezji lubelskiej i w takiej formie funkcjonowała do I wojny światowej¹⁰. Po upadku powstania listopadowego ukazem carskim z 7 marca 1837 roku województwa zostały przemianowane na gubernie, a w 1842 roku dotychczasowe obwody na powiaty¹¹. W 1844 roku gubernia lubelska znacząco powiększyła swoje terytorium (do 30 167 km²) na skutek przyłączenia do niej guberni podlaskiej – powstała wówczas druga co do wielkości, po warszawskiej, gubernia w Królestwie Polskim¹². W 1866 roku gubernia lubelska ponownie została podzielona na dwie – lubelską i siedlecką, co było praktycznie powrotem do granic z 1844 roku¹³. Powyższe rozważania jedynie w zarysie pokazują jak skomplikowanym i ciągle zmieniającym się był proces kształtowania się granic zarówno administracji świeckiej, jak i kościelnej. Jako że władze państwowe dążyły do ujednoczenia granic diecezji i dekanatów z granicami administracji cywilnej można uznać, że granice guberni (wcześniej województwa) i powiatów (wcześniejszych obwodów) pokrywały się z granicami diecezji lubelskiej i dekanatów wchodzących w jej skład.

⁷ S. Litak, *Od reformacji do Oświecenia. Kościół katolicki w Polsce nowożytnej*, Lublin 1994, s. 205.

⁸ *Dzieje Archidiecezji Lubelskiej (1805-2005)*, red. M.T. Zahajkiewicz, Lublin 2005, s. 37-38.

⁹ Tamże, s. 40.

¹⁰ B. Kumor, *Granice metropolii i diecezji polskich (968-1939)*, ABMK, 20 (1970) s. 316-317, 331.

¹¹ W. Ćwik, J. Reder, *Lubelszczyzna. Dzieje rozwoju terytorialnego, podziałów administracyjnych i ustroju władz*, Lublin 1977, s. 93.

¹² Tamże.

¹³ Tamże, s. 103.

W latach 1818-1867, kiedy to granice diecezji lubelskiej były najbardziej stabilne w XIX wieku, w skład diecezji wchodziło 12 dekanatów (137 parafii) z liczbą wiernych wynoszącą prawie 380 000 i około 200 kapłanami. Po przyłączeniu diecezji janowskiej diecezja lubelska powiększyła się o kolejnych 10 dekanatów (razem było ich 22), jednak na skutek reorganizacji sieci dekanalnej w 1867 roku liczba dekanatów została zredukowana do 19 (236 parafii). Liczba wiernych wynosiła około 810 000 i obsługiwana była przez około 400 kapłanów¹⁴.

Jak to już zostało wcześniej przedstawione bractwa religijne przeżywały duży kryzys począwszy od schyłku XVIII wieku, pogłębiający się w kolejnych latach. Mimo tego, że wizytatorzy wizytujący parafie na przełomie XVIII/XIX wieku zachęcali do kontynuowania ruchu brackiego i reaktywowania bractw tam, gdzie przestały one funkcjonować, to ich działalność ulegała ciągłemu ograniczaniu. Często działo się tak na skutek polityki władz zaborczych. Formalna likwidacja bractw często następowała wraz z kasatą zakonów czy likwidacją klasztorów, przy których one funkcjonowały. Wprawdzie nie oznaczało to definitywnego ustania ich działalności, bo wierni nadal bardzo często gromadzili się na wspólnej modlitwie i dbali o swoje dotychczasowe ołtarze w świątyniach, jednak formalnie przestawały one istnieć¹⁵. Jeżeli do tego ucisku zaborców doda się charakterystyczny dla I poł. XIX wieku zastój moralny i religijny polskiego społeczeństwa, dotyczący wszystkie warstwy społeczne, w tym również duchowieństwo, kasatę zakonów i sekularyzację dóbr kościelnych, to w efekcie doprowadziło to do zahamowania działalności praktycznie we wszystkich dziedzinach życia społecznego i religijnego, w tym również w działalności bractw religijnych.

Głównym zadaniem jakie stawia przed sobą autor, jest przede wszystkim ustalenie stanu liczbowego bractw religijnych na terenie diecezji lubelskiej w XIX wieku. Zatem liczba członków bractw, ich zadania czy zaplecze finansowe na tym etapie nie będą przedmiotem zainteresowania. Jest to zatem pewna próba podjęcia badań nad ruchem brackim w tym okresie, bardzo potrzebna ze względu na brak w dotychczasowej literaturze naukowej kompleksowego opracowania tego zagadnienia. Należy mieć nadzieję, że doczeka się ono wkrótce bardziej szczegółowych opracowań, jak w przypadku bractw funkcjonujących w Polsce przedrozbiorowej, po to aby lepiej poznać nie tylko funkcjonowanie bractw w całkiem nowej sytuacji politycznej Kościoła polskiego, ale również ich wpływ na odnowę moralną, religijną i być może wzrost nastrojów patriotycznych szerszych grup społecznych.

Ustalenie faktycznej liczby bractw religijnych na terenie diecezji lubelskiej w XIX wieku jest zadaniem dosyć trudnym. Problemem są między innymi dosyć często zmieniające się granice diecezji i przechodzenie parafii czy też całych dekanatów w struktury ościennych biskupstw. Kolejną trudnością są niedokładne dane pochodzące od zarządców parafii dotyczące funkcjonujących tam bractw. Czasami dane te są niekompletne, a czasami wręcz ze sobą sprzeczne. W celu ustalenia liczby i rodzajów bractw religijnych na omawianym terenie wykorzysta-

¹⁴ *Dzieje Archidiecezji*, s. 45-46; J. Kumor-Mielnik, *Sieć dekanalna i parafialna (archi)diecezji lubelskiej w latach 1805-2005*, Lublin 2011, s. 37-38.

¹⁵ Flaga, *Bractwa religijne w archidiakonacie lubelskim*, s. 339-340.

no dwa podstawowe w tej materii źródła. Pierwszym były akta wizytacji kano- nicznych odbywanych przez biskupów lub z ich polecenia w latach 1800-1830¹⁶. Po upadku powstania listopadowego aż do końca wieku XIX wizyty biskupie nie miały już miejsca. Wizytacje przekazują informacje na temat wielu bractw, które w późniejszym okresie już nie występowały. Świadczyło to o upadku i zanikaniu tych bractw na skutek różnych przyczyn, o czym była mowa wyżej. Mimo wszystko, nawet jeżeli te bractwa wchodziły w XIX wiek już w schyłkowej fazie swej działalności, to należy je również uwzględnić. Drugim źródłem były dwa spisy bractw sporządzone przez duchowieństwo na polecenie władz rosyjskich. Już w 1824 roku Komisja Rządowa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wy- stosowała pismo do biskupów z terenu Królestwa Polskiego nakazujące sporzą- dzenie spisu wszystkich bractw. Władza sugerowała, że w bractwach panuje duży

---

¹⁶ Archiwum Archidiecezjalne Lubelskie (dalej: AAL), Rep 60 A 182, Actus visitationis gen. decanatus Lublinensis 1800; AAL, Rep 60 A 183, Acta Visitationis Generalis Ecclesiarum Prilium Decanatus Casimiriensis per Perillustrum Rnum Vincentium a Gołąbki Jezierski U. J. Dm Canonicum Cathedralium Helmensem Praepositum Collegiatae, Vicarium in Spiritualibus et Officium Generale Lublinensem ab Illustrissimo Excellentissimo et Reverendissimo Dno Adalberto Leszczyc de Skarszewski Dei et Apostolicae Sedis Gratia Episcopo Helmensi et Lublinensi, Abbate Commendatario Sulejoviensi, Ordinum Aquitae Albae et Sancti Stanislai Equite Delegatum. Visitationem Generalem Diebus Mensis Octobris Anno 1800 Peractae; AAL, Rep 60 A 184, Actus Visitationis Generalis Decanatus Parczoviensis ab Illustrissimo Excellentissimo ac Reverendissimo Domino Adalberto Leszczyc de Skarszewski Episcopo Helmensi et Lublinensi Peractae Anno Domini 1800; AAL, Rep 60 A 185, Actus Visitationis Generalis Decanatus Chodeliensis ab Illustrissimo Excellentissimo ac Reverendissimo Domino Adalberto Leszczyc de Skarszewski Episcopo Helmensi et Lublinensi Peractae Anno Domini 1801; AAL, Rep 60 A 186, Actus Visitationis Generalis Decanatus Urzendorfienis ab Illustrissimo Excellentissimo ac Reverendissimo Domino Adalberto Leszczyc de Skarszewski Episcopo Helmensi et Lublinensi Peractae Anno Domini 1801; AAL, Rep 60 A 188, Visitatio Ecclesiarum Decanatus Lublinensis. Peracta 1799-1804 Annis; AAL, Rep 60 A 189, Visitatio Ecclesiarum Decanatus Chodeliensis. Peracta 1801, 1805, 1806 anno; AAL, Rep 60 A 190, Visitatio Ecclesiarum Decanatus Kuroviensis. Anno 1803 peracta; AAL, Rep 60 A 191, Visitatio Ecclesiarum Decanatus Krasnostaviensis. Peracta 1803 anno; AAL, Rep 60 A 192, Visitatio Ecclesiarum Decanatus Chelmsensis. Peracta Anno Domini 1804; AAL, Rep 60 A 193, Visitatio Ecclesiarum Decanatus Parczoviensis. Peracta 1805 anno; AAL, Rep 60 A 195, Visitatio Ecclesiarum Decanatus Zaklikoviensis. Peracta Anno Domini 1806; AAL, Rep 60 A 196a, Visitatio Ecclesiarum Decanatus Łukoviensis. Peracta 1807-1808 anno; AAL, Rep 60 A 197, Visitatio Ecclesiarum Decanatus Sę- życensis. Peracta 1808 anno; AAL, Rep 60 A 198, Visitatio Ecclesiarum Decanatus Węgroviensis. Anno 1808 peracta; AAL, Rep 60 A 199, Visitatio Ecclesiarum Decanatus Zaklikoviensis Dioecesis Kielcensis post annum 1814 per Decanum peractae; AAL, Rep 60 A 202, Visitatio Ecclesiarum Decanatus Hrubieszoviensis. Peracta 1816-1817 anno; AAL, Rep 60 A 203, Visitatio Ecclesiarum Decanatus Zamoscensis. Peracta 1817 anno; AAL, Rep 60 A 204, Visitatio Ecclesiarum Decanatus Tarnogrodensis. Peracta Anno Domini 1817; AAL, Rep 60 A 205, Visitatio Ecclesiarum Dioecesis Lublinensis tempore Episcopatus Illmi Josephi Marcellini Dzięcielski (anno 1830) peractae. Vol. I; AAL, Rep 60 A 206, Visitatio Ecclesiarum Dioecesis Lublinensis tempore Episcopatus Illmi Josephi Marcellini Dzięcielski (anno 1830) peractae. Vol. II; AAL, Rep 60 A 207, Visitatio Ecclesiarum Dioecesis Lublinensis tempore Episcopatus Illmi Josephi Marcellini Dzięcielski (anno 1830) peractae. Vol. III; AAL, Rep 60 A 208, Visitatio Ecclesiarum Dioecesis Lublinensis tempore Episcopatus Illmi Josephi Marcellini Dzięcielski (anno 1830) peractae. Vol. IV.

nieporządek i brakuje kontroli nad dochodami brackimi¹⁷. Pierwszy spis pochodzi z lat 1833-1834. W 1833 roku Komisja Rządowa Spraw Wewnętrznych Duchownych i Oświecenia Publicznego w piśmie do biskupa lubelskiego poinformowała, że chce otrzymać informacje dotyczące bractw istniejących przy kościołach i klasztorach na terenie diecezji. Biskup został zobowiązany do poinformowania plebanów i przełożonych klasztorów, aby ci przygotowali wszelkie dane zgodne z załączonym do pisma schematem. W odpowiedzi na to pismo biskup Dzięcielski 1 III 1833 roku skierował pismo do Konsystorza Generalnego Lubelskiego, aby ten poinformował o tym przedsięwzięciu wszystkich zarządców kościołów i klasztorów i aby ci nadesłali stosowne informacje biskupowi¹⁸. Pierwszy wykaz bractw został przedstawiony już 8 maja 1833 roku, jednak na skutek reskryptu Komisji Rządowej z 2 stycznia 1834 roku, aby uzupełnić szereg danych, szczególnie odnoszących się do dokumentów erekcyjnych i funduszy jakimi bractwa dysponowały, 24 maja 1834 roku przygotowany został poprawiony i uzupełniony o te informacje wykaz bractw na terenie diecezji lubelskiej¹⁹. Kolejny spis bractw w diecezji lubelskiej przeprowadzony został w latach 1888-1889. Generał-gubernator warszawski pismem z 26 marca 1888 roku zażądał, aby w ciągu siedmiu miesięcy przygotować szczegółowy wykaz bractw przy kościołach w diecezji. Wykaz ten miał być narzędziem decydującym o tym, które bractwa mogą zostać uznane przez rząd za prawnie funkcjonujące i czy rząd może zaakceptować ustawy tych stowarzyszeń religijnych. 30 IV 1888 roku wystosowane zostało przez administratora diecezji lubelskiej (wówczas na stolicy biskupiej był vacat) pismo do dziekanów z prośbą o przygotowanie takich wykazów dla swoich dekanatów²⁰. Należy pamiętać, że w tym okresie diecezja lubelska była powiększona o tereny dołączone w wyniku likwidacji diecezji podlaskiej. Wykaz bractw został przygotowany i przedstawiony władzom w 1889 roku. Wykaz bractw z 1833 roku jest bardziej szczegółowy od tego późniejszego. Przekazuje takie informacje jak: nazwa bractwa, kto kieruje bractwem, data ustanowienia, liczba członków, cel bractwa, fundusze. Wykaz z 1889 roku skupia się jedynie na nazwie bractwa, roku założenia i zatwierdzenia oraz dokumentach, które ten fakt mogą potwierdzić. Oczywiście zarówno w pierwszym jak i w drugim wykazie dane dotyczące bractw nie są kompletne. Dużym problemem, nawet mimo starań duchowieństwa parafialnego, było ustalenie daty erekcji poszczególnych bractw, co najczęściej wiązało się z zaginięciem dokumentów fundacyjnych na skutek klęsk elementarnych, wojen czy zwykłych zaniedbań. Często można spotkać zarówno w wizytacjach, jak i w wykazach nieścisłości co do daty wprowadzenia bractwa w parafii. W przypadku jednego bractwa można natknąć się nawet na kilka różnych od siebie dat. Było to wynikiem podawania albo daty wprowadzenia bractwa w parafii, albo daty zatwierdzenia bractwa w parafii przez władze kościelne lub zakonne, czasami można się spotkać z datą odpustu nadanego bractwu przez papieża czy też mogła to być data reaktywowania bractwa w parafii. Brak dokumentów erekcyj-

¹⁷ *Dzieje Archidiecezji*, s. 209-210.

¹⁸ AAL, Rep 60 IX 1, O bractwach istniejących przy kościołach 1833-1876, s. 1-5.

¹⁹ Tamże, s. 290-319.

²⁰ AAL, Rep 60 IX 3, O Bractwach istniejących przy kościołach 1888-1890, s. 3.

nych stwarzał często formalny pretekst dla władzy państwowej, aby ograniczać lub też całkowicie zakazywać działalności takich bractw. Z tego też powodu wielu kapłanów sprawujących opiekę nad bractwami występowało w pismach do biskupa z prośbą o ponowne erygowanie bractwa, aby mogły one nadal legalnie funkcjonować. W przypadku części bractw nie udało się ustalić na podstawie źródeł żadnej z powyższych dat, a zarządcy parafii albo w ogóle milczeli na ten temat, albo swoją niewiedzę tłumaczyli zaginięciem dokumentów, dawnością bractwa, itp. Nie zawsze też administratorzy parafii przekazywali informacje na temat bractw, co mogło wynikać z ich opieszałości, niedbalstwa czy innych powodów. Jeżeli informacja przesłana do Konsystorza dotarła zbyt późno nie była uwzględniana w przygotowanym wykazie. Podobnie rzecz mogła wyglądać z niestarannie przygotowanymi, niekompletnymi czy zbyt lakonicznymi informacjami, które mogły być niezamieszczane. Niezbędną pomocą służącą m.in. uporządkowaniu dat erekcji poszczególnych bractw była praca Jerzego Flagi dotycząca bractw w archidiakonacie lubelskim w okresie przedrozbiorowym²¹. Opierając się na aktach wizytacyjnych i innych źródłach proveniencji kościelnej ustalił on wiele danych, które w przypadku braku informacji w źródłach XIX-wiecznych zostały wykorzystane w celu przedstawienia w miarę kompletnego obrazu.

Według spisu, przeprowadzonego w 1833 r. na terenie diecezji lubelskiej istniało 70 bractw religijnych przy 63 kościołach. Większość z nich stanowiły bractwa różańcowe, których było aż 43. Sprawozdanie to przekazało również, że łącznie w szeregach tych bractw funkcjonowało 5373 osób. Wykaz bractw z 1889 roku przedstawiał 106 konfraterni w diecezji lubelskiej i 84 na terenie dawnej diecezji podlaskiej, czyli razem 190 bractw²². Mimo iż w porównaniu ze spisem z 1833 roku liczba bractw w diecezji lubelskiej teoretycznie uległa zwiększeniu, to może dziwić dołączona do spisu notatka mówiąca o zaniku działalności 16 bractw w porównaniu z okresem wcześniejszym²³. Według wykazu w okresie pomiędzy tymi dwoma spisami powstało zaledwie kilka nowych bractw. Skąd zatem takie rozbieżności w danych? Należy przypuszczać że kilkadziesiąt bractw z pierwszej połowy XIX wieku po prostu nie zostało uwzględnionych w spisie z 1833 roku. Przyczyną takiego stanu rzeczy mogło być albo zbyt późne nadesłanie sprawozdań z niektórych parafii albo z różnych przyczyn nienadesłanie takich informacji wcale. Należy zatem przyjąć, że w I połowie XIX wieku na terenie diecezji lubelskiej liczba bractw religijnych była większa niż wynikało to z oficjalnego spisu. Za tą tezę przemawia również fakt, że część bractw uwzględnionych w wykazie z 1889 roku, a których brak w wykazie z 1833 roku istniała na początku XIX wieku, o czym świadczą informacje na ich temat w aktach wizytacji kanonicznych z tego okresu. Jeżeli zatem podda się analizie zarówno wizytacje jak i oficjalne wykazy, to ogólna liczba bractw religijnych na terenie diecezji lubelskiej w XIX wieku wynosiła 199. Nie uwzględnia się tu bractw znajdujących się w parafiach dołączonych do diecezji lubelskiej po likwidacji diecezji podlaskiej, z wyjątkiem tych, które istniały przy parafiach wchodzących na początku XIX wieku w skład diece-

²¹ Flaga, *Bractwa religijne w archidiakonacie lubelskim*.

²² Tamże, s. 536-540.

²³ Tamże, s. 540.

zji lubelskiej, a później na skutek zmiany granic od niej odpadły. Zdecydowana większość tych bractw zaprowadzona została w XVII i XVIII wieku, bardzo nieznaczne pochodzą z okresu wcześniejszego, a z XIX stulecia tylko kilkanaście. Zdecydowaną większość stanowiły bractwa maryjne – było ich aż 124 z czego 91 różańcowych, 24 szkaplerznych i 9 innych. Spośród innych bractw dosyć licznie reprezentowanych należy wymienić bractwa noszące wezwanie Św. Trójcy (24), św. Anny (15), Miłosierdzia (12). Zdecydowanie mniej było takich bractw jak: Bożego Ciała (3), św. Tekli (3), św. Jana Nepomucena (3), Literackie (2), św. Antoniego (2), Serca Jezusowego (2). Po jednym odnotowano takie bractwa jak: Aniołów Stróżów, Imienia Jezus, Miłośników Jezusa Ukrzyżowanego, Jezusa Miłosiernego (Konających), św. Krzyża, św. Marii Magdaleny, św. Barbary, św. Iwona, Paska św. Franciszka z Asyżu. Większość parafii w opisywanym okresie posiadało tylko 1 bractwo (100), 2 bractwa odnotowano przy 36 kościołach, 3 przy 7 kościołach, 4 bractwa w XIX wieku odnotowano w parafii Józefów, aż 6 bractw funkcjonowało w Lublinie przy kościele Bernardynów. Niektóre bractwa funkcjonowały nieprzerwanie przez cały omawiany okres, inne zanikały lub pojawiały się tylko na pewien czas. Wraz z początkiem XIX wieku całkowicie zanikły m.in. bractwa Miłosierdzia zakładane pod koniec XVIII stulecia za sprawą prymasa Poniatowskiego. Przyczyną ich zaniku był przede wszystkim brak funduszy, co sprawiło, że bractwa te nie miały żadnych podstaw do prowadzenia swojej działalności. W poniższym wykazie uwzględniono również te parafie i bractwa, które tylko przez krótki okres znajdowały się w granicach diecezji lubelskiej, aby później znaleźć się w diecezji podlaskiej (23 parafie – 31 bractw). W poniższej tabeli nie uwzględniano przynależności poszczególnych parafii do dekanatów ze względu na częste zmiany sieci dekanalnej zachodzące w XIX wieku o czym była mowa wyżej.

**Tab. 1. Bractwa religijne w diecezji lubelskiej w XIX wieku/
Table 1. Religious brotherhoods in the Diocese of Lublin in the 19th century.**

Lp.	Parafia/ parish	Nazwa bractwa/ the name of the brotherhood	Data wprowadzenia/ the date of the introduction to a parish	Data aprobaty (zatwierdzenia)/ the date of approval	Lata wzmianek źródłowych/ the years of source references	Źródła/ sources
1.	Abramowice	Św. Trójcy	(1800-1804) ²⁴		1804	AAL, Rep 60 A 188, s. 54v
2.	Annopol	Niepokalanego Poczęcia NMP	1745	1751-1752 ²⁵	1806, 1814, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 195, s. 301; AAL, Rep 60 A 199, s. 15; AAL, Rep 60 IX 1, s. 213, 291; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v
3.	Baranów	Różańcowe	1670 ²⁶	1678	1800, 1803, 1830, 1889	AAL, Rep 60 A 183, s. 212v; AAL, Rep 60 A 190, s. 365; AAL, Rep 60 A 205, s. 118v; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536v
4.	Batorz	Świętych Aniołów Stróżów	29 XI 1699 ²⁷	1801	1801, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 186, s. 84; AAL, Rep 60 IX 1, s. 227, 229, 265-266; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537
5.	Bełżyce	Różańcowe	1660	26 VIII 1672	1800, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 182, s. 299; AAL, Rep 60 IX 1, s. 136; AAL, Rep 60 X 3, s. 536
		Szkaplerzne	1781	-	1889	AAL, Rep 60 IX 3, s. 1, 536

²⁴ Według wizytacji z roku 1800 (AAL, Rep 60 A 182, s. 39) w parafii nie było bractwa; według wizytacji z roku 1804 (AAL, Rep 60 A 188, s. 54v) funkcjonowało już bractwo – zob. Flaga, *Bractwa w archidiakonacie lubelskim*, s. 302-303.

²⁵ Pozwolone 8 X 1751 w Rzymie przez Benedykta XIV a 6 III 1752 przyjęte przez konsystorz krakowski (AAL, Rep 60 IX 1, s. 265-266).

²⁶ Flaga, *Bractwa religijne w archidiakonacie lubelskim*, s. 302-303; Ponowne wprowadzenie i zatwierdzenie bractwa miało miejsce w 1845 roku (AAL, Rep 60 IX 2, s. 5).

²⁷ Według wykazu bractw z 1889 roku bractwo to zostało założone w 1640 roku (AAL, Rep 60 X 3, s. 537).

6.	Biała	Szkaplerzne	5 VIII 1723	-	1801, 1806, 1814, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 186, s. 861; AAL, Rep 60 A 195, s. 55v; AAL, Rep 60 A 199, s. 40; AAL, Rep 60 IX 1, s. 246- 247, 265-266; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537
		św. Tekli	-	-	1801, 1806, 1814, 1889	AAL, Rep 60 A 186, s. 861; AAL, Rep 60 A 195, s. 55v; AAL, Rep 60 A 199, s. 40; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537
7.	Biłgoraj	Św. Trójcy	29 IV 1748 ²⁸	-	1801, 1827, 1830, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 186, s. 984; AAL, Rep 60 V, 2, s. 305; AAL, Rep 60 A 208, s. 24; AAL, Rep 60 IX 1, s. 175, 267-268, 292; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536v
		Różańcowe Imienia Jezus	26 V 1824	-	1827, 1830, 1833, 1889	AAL, Rep 60 V, 2, s. 305; AAL, Rep 60 A 208, s. 24; AAL, Rep 60 IX 1, s. 175, 267-268; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536v

²⁸ Według wykazu bractw z 1889 roku powstało ono w 1743 roku (AAL, Rep 60 X 3, s. 536v)

8.	Biskupice	Różańcowe	1786 ²⁹	-	1800, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 184, s. 610; AAL, Rep 60 IX 1, s. 155- 156, 160-161, 279-280, 291;
		Miłosierdzia	koniec XVIII wieku ³⁰	-	1800	AAL, Rep 60 IX 3, s. 536 AAL, Rep 60 A 184, s. 610
9	Bobrowniki	Różańcowe	1595	-	1889	AAL, Rep 60 IX 3, s. 536
		św. Anny	1595	-	1889	AAL, Rep 60 IX 3, s. 536
10.	Boby	Św. Trójcy	10 XI 1781 ³¹	1781	1801, 1833	AAL, Rep 60 A 185, s. 198; AAL, Rep 60 IX 1, s. 200- 202, 279-280
11.	Borów	Szkaplerzne	1737 ³²	-	1801, 1814	AAL, Rep 60 A 186, s. 617; AAL, Rep 60 A 199, s. 18; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537
12.	Bychawka	Szkaplerzne	26 VII 1740	-	1801, 1827	AAL, Rep 60 A 185, s. 662; AAL, Rep 60 V, 2, s. 169
13.	Bystrzyca	Św. Trójcy	1773	3 IX 1774	1800, 1805, 1889	AAL, Rep 60 A 184, s. 412; AAL, Rep 60 A 193, s. 96; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536
		Miłosierdzia	1791	-	1800	AAL, Rep 60 A 184, s. 412

²⁹ Pojawiają się również daty wcześniejszego ustanowienia tego bractwa – 1677 (AAL, Rep 60 IX 3, s. 1); 1639-1643 (Flaga, *Bractwa religijne w archidiakonacie lubelskim*, s. 302-303).

³⁰ Mimo braku informacji o dacie powstania tego bractwa, należy przypuszczać, że chodzi o bractwa miłosierdzia propagowane przez prymasa Poniatowskiego, powstające pod koniec XVIII wieku.

³¹ Według wykazu bractw z 1889 roku bractwo to wprawdzie już nie funkcjonowało, ale zamieszczona została informacja, że założone zostało w 1700 roku (AAL, Rep 60 X 3, s. 540v).

³² Według wykazu bractw z 1889 roku bractwo to założone zostało w 1743 roku (AAL, Rep 60 X 3, s. 537).

14.	Chelm	Serca Jezusowego Matki Bożej Łaskawej	- 1731	- -	1804 1804, 1889	AAL, Rep 60 A 192, s. 50v AAL, Rep 60 A 192, s. 50v; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537
15.	Chodel	Bożego Ciała Różańcowe	1613 1653	1619 ³³ -	1801, 1827, 1830, 1889 1889	AAL, Rep 60 A 185, s. 44; AAL, Rep 60 V, 2, s. 173v; AAL, Rep 60, A 205, s. 362; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536 AAL, Rep 60 IX 3, s. 540v
16.	Czemierniki	Różańcowe Miłośników Jezusa Ukrzy- żowanego	19 IV 1633 27 IV 1750	4 XII 1633 1750	1800, 1833, 1889 1800, 1833	AAL, Rep 60 A 184, s. 125; AAL, Rep 60 IX 1, s. 155- 156, 277-278; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v AAL, Rep 60 A 184, s. 125; AAL, Rep 60 IX 1, s. 155-156, 158, 277-278, 294
17.	Częstoboro- wice	Różańcowe	1703 ³⁴	-	1800, 1804, 1827, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 182, s. 139; AAL, Rep 60 A 188, s. 108v; AAL, Rep 60 V, 2, s. 128; AAL, Rep 60 IX 1, s. 126; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v
18.	Dorohusk	Szkaplerzne	-	-	1804	AAL, Rep 60 A 192, s. 139v

³³ J. Flaga podaje, że bractwo to wprowadzone zostało 4 VII 1613 r., a zatwierdzone 10 X 1613 roku (Flaga, *Bractwa religijne w archidiecezji lubelskiej*, s. 304).

³⁴ Według wykazu bractw z 1889 roku bractwo to powstało w 1733 roku (AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v).

19.	Drażgów	Św. Trójcy	-	-	1808	AAL, Rep 60 A 197, s. 426v
20.	Dubienka	Różańcowe	1754	-	1804, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 192, s. 155-155v; AAL, Rep 60 IX 1, s. 64-65, 74-75, 263-264, 293, 294; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537
		Szkaplerzne ³⁵	1790	1802	1804, 1834, 1889	AAL, Rep 60 A 192, s. 155-155v; AAL, Rep 60 IX 1, s. 74-75; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537
21.	Dys	Różańcowe	31 X 1728	-	1800, 1830, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 184, s. 373; AAL, Rep 60 A 205, s. 395v; AAL, Rep 60 IX 1, s. 155-156, 160-161, 279-280, 294; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v
22.	Dzierążnia	Różańcowe	-	-	1830	AAL, Rep 60 A 208, s. 316
23.	Dzierzkowice	św. Anny	30 VI 1766	-	1801, 1814, 1833	AAL, Rep 60 A 186, s. 388; AAL, Rep 60 A 199, s. 62; AAL, Rep 60 IX 1, s. 205-206, 207, 263-264

³⁵ Jeszcze w 1804 roku funkcjonowało jako odrębne bractwo, jednak w 1834 roku pojawia się informacja, że bractwo to zostało połączone w jedno z bractwem różańcowym (AAL, Rep 60 IX 1, s. 74-75). Zgodnie z wykazem z 1889 roku w Dubience funkcjonowały ponownie dwa bractwa (AAL, Rep 60 IX 3, s. 537).

24.	Fajslawice	Św. Trójcy	1765	-	1800, 1804	AAL, Rep 60 A 182, s. 334; AAL, Rep 60 A 188, s. 137v-138
		Miłosierdzia	1790	-	1800, 1804	AAL, Rep 60 A 182, s. 334; AAL, Rep 60 A 188, s. 137v-138
25.	Garbów	Różańcowe	1667	-	1800, 1803, 1827, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 183, s. 190v; AAL, Rep 60 A 190, s. 670; AAL, Rep 60 V, 2, s. 253v, AAL, Rep 60 IX 1, s. 87, 107-108, 261-262, 293-294; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536v
26.	Goraj	Różańcowe	7 IX 1530	-	1801, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 186, s. 1075; AAL, Rep 60 IX 1, s. 228, 232, 267-268, 294
27.	Gorzaków	Różańcowe	9 III 1729 ³⁶	-	1803, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 191, s. 37v; AAL, Rep 60 IX 1, s. 127, 271-272, 296; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v
		Św. Trójcy	1764	-	1803	AAL, Rep 60 A 191, s. 37v
28.	Gostyń	Św. Trójcy	-	-	1808	AAL, Rep 60 A 198, s. 153
		św. Anny	-	-	1808	AAL, Rep 60 A 198, s. 153

³⁶ Według wykazu bractw z 1889 roku bractwo to zostało wprowadzone w 1728 r. (AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v).

29.	Gościeradów	Różańcowe	1728	-	1801, 1814, 1889	AAL, Rep 60 A 186, s. 640; AAL, Rep 60 A 199, s. 56; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537
30.	Górecko	Szkaplerzne	-	-	1817, 1830, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 204, s. 87; AAL, Rep 60 A 208, s. 210; AAL, Rep 60 IX 1, s. 176, 177, 267-268, 296; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536v
31.	Górzno	Różańcowe	1713	-	1808, 1889	AAL, Rep 60 A 197, s. 117v; AAL, Rep 60 IX 3, s. 538v
32.	Grabowiec	Różańcowe	-	-	1833	AAL, Rep 60 IX 1, s. 64- 65, 263-264, 295
33.	Horodło	Różańcowe	-	-	1830, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 207, s. 117v-118; AAL, Rep 60 IX 1, s. 64- 65, 263-264; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537
34.	Hrubieszów	Różańcowe	1560	-	1816, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 202, s. 15; AAL, Rep 60 IX 1, s. 64- 65, 263-264; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537
		Szkaplerzne	1758	-	1889	AAL, Rep 60 IX 3, s. 537
35.	Janów	Różańcowe	1660	-	1833, 1889	AAL, Rep 60 IX 1, s. 233, 267-268; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537

36.	Józefów	Różańcowe	1741	1741	1817, 1830, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 204, s. 192; AAL, Rep 60 A 208, s. 188; AAL, Rep 60 IX 1, s. 182, 269-270; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536v
		św. Anny	-	-	1817	AAL, Rep 60 A 204, s. 192
		Św. Trójcy ³⁷	-	-	1833	AAL, Rep 60 IX 1, s. 182
		Imienia Jezus ³⁸	-	-	1833	AAL, Rep 60 IX 1, s. 182
37.	Kamionka	Pocieszenia NMP	9 I 1628	15 VI 1628	1800, 1833, 1835, 1889	AAL, Rep 60 A 184, s. 288; AAL, Rep 60 IX 1, s. 155- 156, 160-161, 279-280; AAL, Rep 60 A 205, s. 422v-423;
		Miłosierdzia ³⁹	koniec XVIIIw.	-	1800, 1835	AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v AAL, Rep 60 A 184, s. 288; AAL, Rep 60 A 205, s. 422v-423
38.	Karczmiska	Szkaplerzne	20 VII 1714 ⁴⁰	-	1801, 1830, 1889	AAL, Rep 60 A 185, s. 350; AAL, Rep 60 A 205, s. 26; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536v

³⁷ Informacja o trzech bractwach w parafii: różańcowym, Św. Trójcy, Imienia Jezus, pojawia się tylko w 1833 r. (AAL, Rep 60 IX 1, s. 182).

³⁸ Informacja o trzech bractwach w parafii: różańcowym, Św. Trójcy, Imienia Jezus, pojawia się tylko w 1833 r. (AAL, Rep 60 IX 1, s. 182).

³⁹ Bractwo Miłosierdzia zostało połączone razem z bractwem Pocieszenia NMP w jedno (AAL, Rep 60 A 205, s. 160-161).

⁴⁰ Według spisu bractw z 1889 roku bractwo to założone zostało w 1713 r., a w 1714 zaaprobował je biskup chełmski Szembek (AAL, Rep 60 IX 3, s. 536v).

39.	Kazimierz	Różańcowe	1641	-	1801, 1827, 1830, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 185, s. 283; AAL, Rep 60 V, 2, s. 277v; AAL, Rep 60 A 205, s. 9; AAL, Rep 60 IX 1, s. 88- 90, 107-108, 261-262, 298; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536v
		św. Anny	25 IX 1641	1641	1833, 1889	AAL, Rep 60 IX 1, s. 107- 108; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536v
40.	Kielczewice	Szkaplerzne ⁴¹	1669	27 VII 1669	1801, 1827, 1889	AAL, Rep 60 A 185, s. 587; AAL, Rep 60 V, 2, s. 177v; AAL, Rep 60 IX 3, s. 538
41.	Kijany	Szkaplerzne	1730	-	1800, 1835, 1889	AAL, Rep 60 A 184, s. 475; AAL, Rep 60 A 205, s. 460; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v
42.	Klementowice	Różańcowe	6 IV 1814	1814	1827, 1830, 1834, 1889	AAL, Rep 60 V, 2, s. 274; AAL, Rep 60 A 205, s. 212; AAL, Rep 60 IX 1, s. 94- 95, 279-280; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536v
43.	Kluczkowice	Św. Trójcy	-	-	1889	AAL, Rep 60 IX 3, s. 536v
44.	Kłoczów	Różańcowe	-	-	1808, 1889	AAL, Rep 60 A 197, s. 40; AAL, Rep 60 IX 3, s. 538v

⁴¹ Według spisu bractw w 1889 r. bractwo już nie istniało, chociaż nadal posiadało w banku pewien kapitał, od którego „Bractwo pobiera procent każdego roku” (AAL, Rep 60 IX 3, s. 538).

45.	Kock	Różańcowe i Miłosierdzia ⁴²	1728 1785	- -	1807, 1889 1807	AAL, Rep 60 A 196a, s. 59, 79v82; AAL, Rep 60 IX 3, s. 539
46.	Końskowola	Różańcowe Niepokalane-go Poczęcia NMP ⁴³	20 V 1668 6 IV 1693 ⁴⁴	16 XII 1669 -	1801, 1833 1889	AAL, Rep 60 A 185, s. 425; AAL, Rep 60 IX 1, s. 93, 109-110, 261-262, 298 AAL, Rep 60 IX 3, s. 536v
47.	Kossów	Różańcowe	1660	-	1808	AAL, Rep 60 A 198, s. 60
48.	Krasienin	Najświętszego Sakramentu Miłosierdzia	1767 13 VIII 1782	- -	1800, 1889 1800	AAL, Rep 60 A 184, s. 351; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v AAL, Rep 60 A 184, s. 352
49.	Krasnobród	Różańcowe	1684	1700	1817, 1832, 1889	AAL, Rep 60 A 203, s. 150; AAL, Rep 60 A 207, s. 69v; AAL, Rep 60 IX 3, s. 538

⁴² Weześniej osobno funkcjonowało bractwo różańcowe założone w 1728 r. (Flaga, *Bractwa religijne w archidiecezji lubelskiej*, s. 308-309) i bractwo Miłosierdzia założone w 1785 roku (AAL, Rep 60 A 196a, s. 59). W 1807 r. funkcjonują jako połączone w jedno.

⁴³ Wprawdzie nie ma informacji na temat tego bractwa w I poł. XIX wieku, ale funkcjonowało w 1748 r. (zob. Flaga, *Bractwa religijne w archidiecezji lubelskiej*, s. 308-309) i w 1888 r. (AAL, Rep 60 IX 3, s. 536v).

⁴⁴ J. Flaga podaje, że bractwo to zostało wprowadzone 7 X 1693 r. (Flaga, *Bractwa religijne w archidiecezji lubelskiej*, s. 308).

50.	Krasnystaw	Różańcowe	6 X 1799 ⁴⁵	-	1827, 1833, 1889	AAL, Rep 60 V, 2, s. 101v, 103; AAL, Rep 60 IX 1, s. 124-125, 271-272; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v
		Szkaplerzne	18 VII 1790 ⁴⁶	-	1827, 1833, 1889	AAL, Rep 60 V, 2, s. 101v, 103; AAL, Rep 60 IX 1, s. 124-125, 271-272;
		Jezusa Miłosiernego (Konających)	8 I 1755	-	1833, 1889	AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v
51.	Kraśnik	Różańcowe	1736 ⁴⁷	-	1801, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 186, s. 166; AAL, Rep 60 IX 1, s. 214, 265-266; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537
52.	Krężnica	Różańcowe	-	-	1889	AAL, Rep 60 IX 3, s. 536
53.	Kryłów	Św. Trójcy	-	-	1830, 1833 ⁴⁸	AAL, Rep 60 A 207, s. 135v; AAL, Rep 60 IX 1, s. 64-65

⁴⁵ Według spisu bractw z 1889 r. zostało ono założone w 1717 r. (AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v).

⁴⁶ Według spisu bractw z 1889 r. zostało ono założone w 1717 r. (AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v).

⁴⁷ Bractwo istniało dużo wcześniej, lecz zaginęły dokumenty i w 1736 r. zostało oficjalnie odnowione (AAL, Rep 60 IX 1, s. 214, 265-266).

⁴⁸ Bractwo jako takie już nie istniało, ale pod przewodnictwem proboszcza zbierano się w niedziele i święta żeby śpiewać koronkę (AAL, Rep 60 IX 1, s. 64-65).

54.	Krzczonów	Różańcowe	15 VIII 1653	-	1800, 1804, 1833	AAL, Rep 60 A 182, s. 175; AAL, Rep 60 A 188, s. 183v; AAL, Rep 60 IX 1, s. 140, 277- 278
55.	Księżomierz	Różańcowe	1862	-	1889	AAL, Rep 60 IX 3, s. 537
56.	Kumów	Różańcowe	10 V 1719	-	1833, 1889	AAL, Rep 60 IX 1, s. 28, 271-272, 300; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537
57.	Kurów	Różańcowe	2 VIII 1669	-	1800, 1803, 1827, 1830, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 183, s. 63v; AAL, Rep 60 A 190, s. 15; AAL, Rep 60 V, 2, s. 257; AAL, Rep 60 A 205, s. 180v; AAL, Rep 60 IX 1, s. 109-110, 261-262; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536v
		św. Jana Nepomucena	1763	25 X 1763	1800, 1803, 1830	AAL, Rep 60 A 183, s. 63v; AAL, Rep 60 A 190, s. 15; AAL, Rep 60 A 205, s. 180v
		Miłosierdzia ⁴⁹	1788	-	1800, 1803, 1827, 1830	AAL, Rep 60 A 183, s. 63v; AAL, Rep 60 A 190, s. 15, 78-79; AAL, Rep 60 V, 2, s. 257-258; AAL, Rep 60 A 205, s. 180v-181

⁴⁹Mowa jest jeszcze o tym bractwie w 1827 i 1830 roku, ale już w formie przeszłej. Ze względów finansowych bractwo to przestało istnieć około 1810 r. (AAL, Rep 60 V, 2, s. 257-258; AAL, Rep 60 A 205, s. 181).

58.	Lubartów	Różańcowe	15 VIII 1714	1760	1800, 1833, 1835, 1889	AAL, Rep 60 A 184, s. 197; AAL, Rep IX 1, s. 155-156, 160-161, 279- 280; AAL, Rep 60 A 205, s. 437v; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v
		św. Jana Nepomucena	-	-	1800, 1835	AAL, Rep 60 A 184, s. 197; AAL, Rep 60 A 205, s.
		św. Anny	-	-	1800, 1835	437v AAL, Rep 60 A 184, s. 197; AAL, Rep 60 A 205, s. 437v
59.	Lublin (Augustianie) Kalinow- szczyzna	Pocieszenia NMP	30 XII 1661 ⁵⁰	29 VI 1668	1865, 1889	AAL, Rep 60 IX 1, s. 359- 360; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536

⁵⁰ Według J. Flagi bractwo to zostało wprowadzone w 1659 roku (Flaga, *Bractwa religijne w archidiecezji lubelskiej*, s. 316).

60.	Lublin (Bernardyni)	św. Anny	1586 ⁵¹	-	1833, 1889	AAL, Rep 60 IX 1, s. 137-138, 277-278; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536 AAL, Rep 60 IX 2, s. 32; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536
		Niepokalane- go Poczęcia NMP	1751	-	1871, 1889	
		św. Antoniego	1675	-	1888, 1889	AAL, Rep 60 IX 3, s. 5v-6, 536
		Paska św. Franciszka z Asyżu	1594	-	1888, 1889	AAL, Rep 60 IX 3, s. 5v-6, 536
		św. Tekli	koniec XVIIIw.	-	1888, 1889	
		św. Iwona	1743	-	1888, 1889	AAL, Rep 60 IX 3, s. 5v-6, 536
61.	Lublin (Dominika- nie)	Różańcowe	1342	-	1833, 1889	AAL, Rep 60 IX 1, s. 146-147, 275-276; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536
		Św. Krzyża ⁵²	14 IX 1688	-	-	-
62.	Lublin (Karmelici Bosi)	Szkaplerzne	20 III 1653	-	1833, 1889	AAL, Rep 60 IX 1, s. 143-144, 277-278, 301-302; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536

⁵¹ Trudno jest ustalić rzeczywistą datę założenia tego bractwa w Lublinie. W roku 1586 bractwo to uzyskało zatwierdzenie papieża Sykstusa V na całe Królestwo Polskie. W źródłach jako data założenia tego bractwa pojawia się również rok 1460 i 1752 (AAL, Rep 60 IX 1, s. 137-138, 277-278, 362).

⁵² W sprawozdaniach XIX-wiecznych sporządzanych przez duchowieństwo nie ma mowy o tym bractwie, jednak inne źródła wskazują na jego funkcjonowanie w XIX wieku (zob. Flaga, *Bractwa religijne w archidiakonacie lubelskim*, s. 312-313).

63.	Lublin (katedra)	Św. Trójcy	4 VII 1727	1727	1833, 1889	AAL, Rep 60 IX 1, s. 153, 275-276; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536
64.	Lublin (Św. Ducha)	Imienia Maryi Serca Maryi ⁵³	12 IX 1739 13 X 1856	- -	1833 1889	AAL, Rep 60 IX 1, s. 149- 150, 275-276, 303 AAL, Rep 60 IX 1, s. 352; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536
65.	Lublin (Wizytki)	Serca Jezuso- wego	1723	-	1865	AAL, Rep 60 IX 1, s. 355- 356
66.	Łabunie	Różańcowe Szkaplerzne	1751 -	- -	1817, 1832, 1889 1817, 1832, 1889	AAL, Rep 60 A 203, s. 249; AAL, Rep 60 A 207, s. 50v; AAL, Rep 60 IX 3, s. 538 AAL, Rep 60 A 203, s. 249; AAL, Rep 60 A 207, s. 50v; AAL, Rep 60 IX 3, s. 538
67.	Łaskarzew	Matki Boskiej z Góry Karmel (szkaplerzne)	1746	-	1808	AAL, Rep 60 A 197, s. 166v
68.	Łaszczów	Różańcowe	5 IX 1751	-	1830, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 208, s. 278; AAL, Rep 60 IX 1, s. 190, 192, 269-270; AAL, Rep 60 IX 3, s. 538

⁵³ Bractwo początkowo zostało utworzone przy kościele kapucynów, następnie przeniesione do kościoła Sióstr Miłosierdzia i w końcu do kościoła Św. Ducha (AAL, Rep 60 IX 1, s. 352).

69.	Łęczna	Bożego Ciała	1577-1618 ⁵⁴	1639	1800, 1830, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 184, s. 696; AAL, Rep 60 A 206, s. 123; AAL, Rep 60 IX 1, s. 20, 23, 304; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v AAL, Rep 60 A 184, s. 696; AAL, Rep 60 A 206, s. 123; AAL, Rep 60 IX 1, s. 20, 23, 304; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v
		Różańcowe	ok. 1618 ⁵⁵	-	1800, 1830, 1833, 1889	
70.	Łukowa	św. Anny	1612	1612	1817, 1830, 1889	AAL, Rep 60 A 204, s. 176v; AAL, Rep 60 A 208, s. 141v; AAL, Rep 60 IX 3, s. 538
71.	Łuszczów	św. Barbary	9 VI 1743	-	1800, 1835	AAL, Rep 60 A 184, s. 545; AAL, Rep 60 A 205, s. 471v
72.	Łysoboki	Miłosierdzia	koniec XVIIIw.	-	1807	AAL, Rep 60 A 196a, s. 47v
73.	Maciejowice	Różańcowe	1681	-	1808, 1889	AAL, Rep 60 A 197, s. 215; AAL, Rep 60 IX 3, s. 538v

⁵⁴ W źródłach funkcjonują różne daty określające wprowadzenie tego bractwa w parafii. Najwcześniejszą jest rok 1577 (AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v), drugą jest rok 1618 (AAL, Rep 60 IX 3, s. 20, 23, 304), w 1639 r. bractwo uzyskało przywilej od papieża Urbana VIII (AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v).

⁵⁵ Wykaz z 1889 roku informuje, że bractwo to zostało wprowadzone w 1659 r. (AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v).

74.	Markuszów	Św. Trójcy	1788	-	1830, 1833	AAL, Rep 60 A 205, s. 83v; AAL, Rep 60 IX 1, s. 103, 111-112, 261- 262
		św. Anny	1793	-	1800, 1803, 1830, 1833	AAL, Rep 60 A 183, s. 5; AAL, Rep 60 A 190, s. 556; AAL, Rep 60 A 205, s. 83v; AAL, Rep 60 IX 1, s. 103, 111-112, 261- 262
75.	Mełgiew	św. Jana Nepomucena	1730	25 IX 1826	1800, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 184, s. 580; AAL, Rep 60 IX 1, s. 155- 156, 157, 279-280, 306; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536
76.	Michów	Różańcowe	1732	-	1803, 1889	AAL, Rep 60 A 190, s. 194; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v
77.	Miedzna	Różańcowe	-	-	1808, 1889	AAL, Rep 60 A 198, s. 127; AAL, Rep 60 IX 3, s. 540
78.	Milejów	Różańcowe	1862	-	1889	AAL, Rep 60 IX 3, s. 537
79.	Modliborzy- ce	Różańcowe	19 III 1706	-	1801, 1814, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 186, s. 838; AAL, Rep 60 A 199, s. 32; AAL, Rep 60 IX 1, s. 230- 231, 267-268, 306; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537

80.	Mokobrody	Różańcowe	1738	-	1808, 1889	AAL, Rep 60 A 198, s. 49; AAL, Rep 60 IX 3, s. 539v
81.	Mokrelipie	Św. Trójcy	-	-	1817	AAL, Rep 60 A 204, s. 202v
82.	Nabroź	Szkaplerzne	1708	-	1830	AAL, Rep 60 A 208, s. 255v
83.	Niedrzwica	Różańcowe	1608	-	1888, 1889	AAL, Rep 60 IX 3, s. 8v-9, 536
84.	Nielisz	Różańcowe	-	-	1832	AAL, Rep 60 A 207, s. 105v
85.	Niwiska	Różańcowe	13 III 1760	-	1870, 1889	AAL, Rep 60 IX 2, s. 7-10; AAL, Rep 60 IX 3, s. 539v
86.	Olchowiec	Miłosierdzia	1 XI 1830	-	1833	AAL, Rep 60 IX 1, s. 24, 40-41, 273- 274, 306
87.	Opole	Różańcowe	1617	1743	1801, 1827, 1830, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 185, s. 107; AAL, Rep 60 V, 2, s. 181v; AAL, Rep 60 A 205, s. 265v; AAL, Rep 60 IX 1, s. 54-55, 277- 278, 308; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536v
88.	Orchówek	Pocieszenia NMP	-	-	1804	AAL, Rep 60 A 192, s. 4v
		św. Tekli	-	-	1804	AAL, Rep 60 A 192, s. 4v
		św. Antoniego z Padwy	-	-	1804	AAL, Rep 60 A 192, s. 4v

89.	Ostrów	Różańcowe	1761	-	1800, 1889	AAL, Rep 60 A 184, s. 6; AAL, Rep 60 IX 3, s. 540
90.	Oszczów	Św. Trójcy	1773	-	1889	AAL, Rep 60 IX 3, s. 538
91.	Parczew	Różańcowe Miłosierdzia	1811 ³³ koniec XVIIIw.	1812 -	1800, 1889 1800	AAL, Rep 60 A 184, s. 63; AAL, Rep 60 IX 3, s. 540 AAL, Rep 60 A 184, s. 63
92.	Pawłowice	Różańcowe	1701	-	1808, 1889	AAL, Rep 60 A 197, s. 273v; AAL, Rep 60 IX 3, s. 538v
93.	Pawłów	Różańcowe	28 IV 1792	-	1833, 1834	AAL, Rep 60 IX 1, s. 31- 32, 37, 273- 274, 308
94.	Piaski	Różańcowe	1743 ³⁴	-	1800, 1804, 1889	AAL, Rep 60 A 182, s. 86; AAL, Rep 60 A 188, s. 262v; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536
95.	Piotrawin	Różańcowe	10 I 1808	-	1830, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 205, s. 243; AAL, Rep 60 IX 1, s. 60, 277-278, 308; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536v
96.	Popkowice	Św. Trójcy	-	-	1801	AAL, Rep 60 A 186, s. 272

⁵⁶ Bractwo to istniało dużo wcześniej, bo w źródłach znajdują się informacje, że zatwierdzone zostało na początku XVII wieku (Flaga, *Bractwa religijne w archidiakonacie lubelskim*, s. 320), znajduje się też o nim informacja w wizytacji z 1800 r. Prawdopodobnie więc bractwo to zostało odnowione i ponownie zatwierdzone w 1812 r. przez biskupa Skarszewskiego (AAL, Rep 60 IX 3, s. 540).

⁵⁷ W spisie z 1889 r. jako data wprowadzenia tego bratwa podany jest rok 1735 (AAL, Rep 60 IX 3, s. 536).

97.	Potok	Różańcowe Szkaplerzne Św. Trójcy	1711 1677 1751	- -	1801, 1814, 1833, 1889 1817, 1830, 1889 1801	AAL, Rep 60 A 186, s. 799; AAL, Rep 60 A 199, s. 46; AAL, Rep 60 A 208, s. 154v; AAL, Rep 60 IX 1, s. 224, 244, 267-268, 308; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537 AAL, Rep 60 A 204, s. 154v; AAL, Rep 60 A 208, s. 96; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536v AAL, Rep 60 A 186, s. 799
98.	Prawno	św. Anny	-	-	1801, 1806, 1814, 1827, 1830	AAL, Rep 60 A 186, s. 493; AAL, Rep 60 A 195, s. 4; AAL, Rep 60 A 199, s. 70; AAL, Rep 60 V, 2, s. 186; AAL, Rep 60 A 205, s. 321
99.	Puchaczów	Różańcowe	1684	-	1800, 1830, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 184, s. 775; AAL, Rep 60 A 206, s. 168; AAL, Rep 60 IX 1, s. 19, 25, 273-274, 308; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537
100.	Puszcza Solska	Różańcowe	28 IX 1699	-	1801, 1830, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 186, s. 948; AAL, Rep 60 A 208, s. 65; AAL, Rep 60 IX 1, s. 183, 169, 269-270, 310; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536v

101.	Rachanie	Różańcowe	19 XI 1752	-	1830, 1833, 1834	AAL, Rep 60 A 208, s. 364v; AAL, Rep 60 IX 1, s. 191, 193, 269-270
102.	Radecznicza	św. Anny	17 IX 1677	-	1833	AAL, Rep 60 IX 1, s. 184, 185, 279-280, 310
103.	Radoryż	św. Anny	1695	25 VII 1695	1807	AAL, Rep 60 A 196a, s. 131v
		Różańcowe	-	-	1889	AAL, Rep 60 IX 3, s. 539
104.	Radzięcin	Miłosierdzia	koniec XVIIIw.	-	1801	AAL, Rep 60 A 186, s. 1024
105.	Rozbity Ka- mień	Św. Trójcy	-	-	1808	AAL, Rep 60 A 198, s. 12
		Szkaplerzne	-	-	1808	AAL, Rep 60 A 198, s. 12
106.	Rudno	Św. Trójcy	15 VI 1768 ⁵⁸	1804	1800, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 184, s. 311; AAL, Rep 60 IX 1, s. 155- 156, 160-161, 279-280, 310; AAL, Rep 60 IX 3, s. 538

⁵⁸ W spisie z 1889 r. jako data wprowadzenia tego bractwa podany jest rok 1771 (AAL, Rep 60 IX 3, s. 538), rok 1771 jako datę erekcji tego bractwa podaje J. Flaga (Flaga, *Bractwa religijne w archidiakonacie lubelskim*, s. 322).

107.	Rybitwy	Szkaplerzne	1623	16 VI 1742	1801, 1806, 1814, 1827, 1830, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 186, s. 464; AAL, Rep 60 A 195, s. 26v; AAL, Rep 60 A 189, s. 389; AAL, Rep 60 A 199, s. 3; AAL, Rep 60 V, 2, s. 188; AAL, Rep 60 A 205, s. 304v; AAL, Rep 60 IX 1, s. 44, 45, 277- 278; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536v
108.	Ryki	św. Anny	1638	-	1808, 1889	AAL, Rep 60 A 197, s. 344; AAL, Rep 60 IX 3, s. 538v
		Różańcowe	1637	-	1808	AAL, Rep 60 A 197, s. 344
		Szkaplerzne	1637	-	1808, 1889	AAL, Rep 60 A 197, s. 344; AAL, Rep 60 IX 3, s. 538v
109.	Rzeczycza Ziemiańska	Różańcowe	-	-	1889	AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v
110.	Rzeplin	Św. Trójcy	-	-	1830	AAL, Rep 60 A 208, s. 385v
		Różańcowe	-	-	1830	AAL, Rep 60 A 208, s. 385v
111.	Samogoszcz	Różańcowe	1725	-	1808, 1889	AAL, Rep 60 A 197, s. 191v; AAL, Rep 60 IX 3, s. 538v
		Szkaplerzne	1739	-	1808, 1889	AAL, Rep 60 A 197, s. 191v; AAL, Rep 60 IX 3, s. 538v

112.	Sawin	Różańcowe	25 X 1750	-	1830, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 206, s. 261v; AAL, Rep 60 IX 1, s. 18, 273- 274; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537
113.	Siennica Różana	Różańcowe	26 IX 1756	6 II 1757	1803, 1830, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 191, s. 80v; AAL, Rep 60 A 206, s. 6; AAL, Rep 60 IX 1, s. 16, 27, 273-274, 312; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v
114.	Sitaniec	Różańcowe	1852	-	1889	AAL, Rep 60 IX 3, s. 538
115.	Skibniew	Św. Trójcy	1817 ⁵⁹	-	1808, 1889	AAL, Rep 60 A 198, s. 138; AAL, Rep 60 IX 3, s. 540
116.	Skierbieszów	Różańcowe	1755	-	1817, 1889	AAL, Rep 60 A 203, s. 451; AAL, Rep 60 IX 3, s. 538
117.	Sokolów	Różańcowe	1826 ⁶⁰	-	1808, 1889	AAL, Rep 60 A 198, s. 93; AAL, Rep 60 IX 3, s. 540
118.	Stary Zamość	Różańcowe	1757	-	1889	AAL, Rep 60 IX 3, s. 538
119.	Syrniki	św. Marii Magdaleny	-	-	1800, 1889	AAL, Rep 60 A 184, s. 267; AAL, Rep 60 IX 3, s. 538
120.	Szczebrze- szyn (kościół szpi- talny)	Różańcowe	28 X 1742	-	1833, 1834	AAL, Rep 60 IX 1, s. 253, 255, 269-270

⁵⁹W spisie z 1889 r. jako data wprowadzenia tego bractwa podany jest rok 1817. Jako że bractwo to zostało odnotowane we wcześniejszych źródłach należy przypuszczać, że mogło to być ponowne jego wprowadzenie (AAL, Rep 60 IX 3, s. 540).

⁶⁰W spisie z 1889 r. jako data wprowadzenia tego bractwa podany jest rok 1826. Jako że bractwo to zostało odnotowane we wcześniejszych źródłach należy przypuszczać, że mogło to być ponowne jego wprowadzenie (AAL, Rep 60 IX 3, s. 540).

121.	Świerze	Różańcowe	13 XI 1748	12 VIII 1758	1804, 1830, 1833	AAL, Rep 60 A 192, s. 88; AAL, Rep 60 A 206, s. 303; AAL, Rep 60 IX 1, s. 13, 26, 275-276, 312
122.	Targowiska	Szkaplerzne	29 IV 1614 ⁶¹	-	1801, 1827, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 186, s. 48; AAL, Rep 60 V, 2, s. 124v; AAL, Rep 60 IX 1, s. 128, 271-272; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v
123.	Tarnogóra	Różańcowe	1639	1640	1803, 1827	AAL, Rep 60 A 191, s. 182v; AAL, Rep 60 V, 2, s. 90v
124.	Tarnogród	Różańcowe	1635	-	1830, 1889	AAL, Rep 60 A 208, s. 6; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537
125.	Tomaszów	Różańcowe Szkaplerzne	13 V 1817 ⁶² 1827	- -	1833, 1889 1889	AAL, Rep 60 IX 1, s. 256, 269-270; AAL, Rep 60 IX 3, s. 538 AAL, Rep 60 IX 3, s. 538
126.	Trzeszczany	Św. Trójcy	1818-1820	-	1830, 1833	AAL, Rep 60 A 207, s. 186v; AAL, Rep 60 IX 1, s. 64-65, 263- 264, 313-314
127.	Tuchowicz	Różańcowe	1639 ⁶³	-	1807, 1889	AAL, Rep 60 A 196a, s. 25; AAL, Rep 60 IX 3, s. 539

⁶¹ W spisie z 1889 r. jako data wprowadzenia tego bractwa podany jest rok 1664 (AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v).

⁶² Bractwo istniało dużo wcześniej, jednak wszystkie dokumenty zabrali Austriacy i postanowiono je oficjalnie przywrócić (AAL, Rep 60 IX 1, s. 256).

⁶³ W spisie z 1889 r. jako data wprowadzenia tego bractwa podany jest rok 1677 (AAL, Rep 60 IX 3, s. 539).

128.	Turobin	św. Anny	1598	-	1803, 1827, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 191, s. 303; AAL, Rep 60 V, 2, s. 119v; AAL, Rep 60 IX 1, s. 118, 271-272; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v
		Różańcowe	1637	28 VIII 1646	1827, 1833, 1889	AAL, Rep 60 V, 2, s. 119v; AAL, Rep 60 IX 1, s. 119, 271-272; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v
129.	Tyszowce	Różańcowe	-	-	1830	AAL, Rep 60 A 208, s. 296
130.	Uchanie	Św. Trójcy	-	-	1833	AAL, Rep 60 IX 1, s. 64- 65, 263-264
		Różańcowe	1484	-	1889	AAL, Rep 60 IX 3, s. 537
131.	Ulan	Miłosierdzia	koniec XVIIIw.	-	1807	AAL, Rep 60 A 196a, s. 174
		Różańcowe	-	-	1889	AAL, Rep 60 IX 3, s. 539
132.	Urzędów	Różańcowe	5 X 1721	-	1801, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 186, s. 293; AAL, Rep 60 IX 1, s. 212, 265-266; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v
		Literackie	1489	-	1801 ⁶⁴	AAL, Rep 60 A 186, s. 293
		św. Anny	1593	-	1801 ⁶⁵	AAL, Rep 60 A 186, s. 293

⁶⁴ Bractwo wówczas praktycznie już nie funkcjonowało (zob. M. Surdacki, *Bractwo Literackie w Urzędowie 1489-1800*, ABMK, 79 (2003) s. 429).

⁶⁵ Bractwo uległo całkowitemu upadkowi już pod koniec XVIII wieku (zob. M. Surdacki, *Bractwo św. Anny w Urzędowie (1593-1787)*, „Roczniki Nauk Społecznych”, 30 (2002) z. 2, s. 127).

133.	Wąwolnica	Różańcowe	6 IX 1700	17 IV 1723	1800, 1803, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 183, s. 147; AAL, Rep 60 A 190, s. 146; AAL, Rep 60 IX 1, s. 105, 113-114, 261- 262; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536v
		Literackie	1615	-	1800, 1803	AAL, Rep 60 A 183, s. 147; AAL, Rep 60 A 190, s. 146
134.	Wielęcza	Różańcowe	10 X 1717 ⁶⁶	-	1817, 1832, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 203, s. 100; AAL, Rep 60 A 207, s. 88v; AAL, Rep 60 IX 1, s. 250- 251, 269-270; AAL, Rep 60 IX 3, s. 538
135.	Wilkołaz	Św. Trójcy	1753	1754	1801, 1889	AAL, Rep 60 A 185, s. 506; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v
136.	Wilków	Różańcowe	1730	-	1801, 1830, 1889	AAL, Rep 60 A 185, s. 259; AAL, Rep 60 A 189, s. 4; AAL, Rep 60 A 205, s. 226; AAL, Rep 60 IX 3, s. 536v
137.	Wojcieszków	Różańcowe	1636 ⁶⁷	-	1807	AAL, Rep 60 A 196a, s. 5; AAL, Rep 60 IX 3, s. 539v
138.	Zaklików	Różańcowe	-	-	1801, 1814	AAL, Rep 60 A 186, s. 690; AAL, Rep 60 A 199, s. 26

⁶⁶ W spisie z 1889 r. jako data wprowadzenia tego bractwa podany jest rok 1703 (AAL, Rep 60 IX 3, s. 538).

⁶⁷ J. Flaga podaje, że w roku 1636 bractwo uzyskało aprobatę, natomiast wprowadzone zostało w 1628 roku (Flaga, *Bractwa religijne w archidiecezji lubelskiej*, s. 326).

139.	Zakrzówek	Różańcowe	10 X 1790	-	1801, 1833, 1889	AAL, Rep 60 A 185, s. 563; AAL, Rep 60 IX 1, s. 218, 265-266, 318; AAL, Rep 60 IX 3, s. 537v
140.	Zamość	Różańcowe	1678	-	1889	AAL, Rep 60 IX 3, s. 538
141.	Zemborzyce	Szkaplerzne	1743	-	1800	AAL, Rep 60 A 182, s. 234
142.	Zembrów	Różańcowe	1722	-	1808, 1889	AAL, Rep 60 A 198, s. 178; AAL, Rep 60 IX 3, s. 540
143.	Żalin	Różańcowe	1758	1759	1889	AAL, Rep 60 IX 3, s. 537

Słowa kluczowe: bractwa religijne, diecezja lubelska, gubernia lubelska, XIX wiek, zabory

RELIGIOUS BROTHERHOODS IN THE DIOCESE OF LUBLIN IN THE NINETEENTH CENTURY. NUMERICAL DATA

Summary

The brotherhood movement was born in the Church in the fourth century. Brotherhoods usually operated in churches and monasteries, and their aim was to strengthen the piety of the faithful through the implementation of the objectives of charitable and social activities, as well as activities connected with worship. In Poland, religious brotherhoods appeared in the thirteenth century and developed over the centuries. They flourished in the seventeenth and eighteenth century and were introduced into the majority of parishes. At the end of the fourteenth century they appeared in the region of Lublin. In the period before the partitions there were 174 brotherhoods in that region. With the collapse of the Polish State religious brotherhoods also experienced a serious crisis.

The Diocese of Lublin was founded in 1805. Under the new organizational

structures brotherhoods continued to operate and pursue their goals. Despite a series of reprisals from the partitioners, which wanted to tightly control and even restrict the activity of brotherhoods, they effectively coped with those difficulties opposing the secularization of society. On the basis of the records of canonical visitation of the nineteenth century and the two registrations of brotherhoods in that period, it was possible to establish that in the nineteenth century in the Diocese of Lublin there were 199 brotherhoods. The vast majority of brotherhoods were Marian ones – 124, of which 91 Rosary ones, 24 scapular ones and 9 others. Among other fraternities quite numerously represented were the ones dedicated to the Holy Trinity (24), St. Anna (15), Mercy (12). The number of such fraternities as Corpus Christi (3), St. Tekla (3), St. John of Nepomuk (3) Literary (2), St. Anthony (2) and Heart of Jesus (2) was small. There was also one brotherhood of Guardian Angels, one of the Holy Name of Jesus, Lovers of Crucified Jesus, Merciful Jesus (dying), St. Cross, St. Mary Magdalene, St. Barbara, St. Yvonne and St. Francis of Assisi's belt. Some of them disappeared at the beginning of the nineteenth century, some operated continuously for a long time and others came into existence in the period under discussion.

It is hoped that the issue concerning the functioning of religious brotherhoods in the nineteenth century will soon be more detailed studied, as in the case of the fraternities operating in the period before the Partitions of Poland. It is essential to better understand not only the functioning of the brotherhoods in an entirely new political situation of the Polish Church but also their impact on moral and religious renewal, and perhaps on the increase in the patriotic sentiments of wider social groups.

Keywords: religious brotherhoods, the Diocese of Lublin, the Province of Lublin, the nineteenth century, annexed territories

Translated by Aneta Kiper